

האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

1948: עצמאות, נכבה ופליטות מתמשכת - 38571

תאריך עדכון אחרון 09-11-2016

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 4

תואר: בוגר

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: לימודי האסלאם והמזרח התיכון

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: שנתי

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): הלל כהן

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: hillel.cohen@huji.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס: ג, 1--12

מורי הקורס:

תאור כללי של הקורס:

הקורס בנוי משני חלקים. בסמסטר הראשון נכיר גישות שונות להבנת המלחמה ב-1948, נכיר את המהלכים העיקריים במלחמה ובהיווצרות בעיית הפליטים, ונבחן את דרכי היווצרותם של נרטיבים שונים. בחלק השני של הקורס יציג כל אחד מהסטודנטים סוגייה הקשורה למלחמה - בעדיפות לסוגייה עליה יכתוב את העבודה הסמינריונית, וינהל דיון בכיתה על הנושא.

מטרות הקורס:

ליצור היכרות מעמיקה עם אירועי שנת 1948 ותוצאותיהם, ולהבין כיצד נוצרות גרסאות שונות לגבי אותם אירועים

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

הסטודנטים יכירו את השלבים השונים של המלחמה, את הדרך בה נתפסים השלבים השונים בסיפור הציוני ובסיפור הפלסטיני.
הם יוכלו להציג גישות שונות לגבי היווצרותה של בעיית הפליטים הפלסטינים ולנתח את האופנים בהם נוצרו הגישות הללו

דרישות נוכחות (%) :

100

שיטת ההוראה בקורס: פרונטלי - דיון בטקסטים - הצגה על ידי סטודנטים ודיון

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

- מצב המחקר - והוויכוח הישן עם 'ההיסטוריונים החדשים'.
- הצעת החלוקה - עמדות יהודים וערבים
- פרוץ הקרבות והמלחמה הבין-קהילתית: קריאת מקורות ארכיוניים ומשניים
- מעשי טבח ופשעי מלחמה
- תכנית ד' - התכנית והמחלוקת
- כיבוש הערים: השוואת הגרסאות בעניין חיפה ולוד
- יחסי הכוחות בתש"ח ומעורבות מדינות ערב
- מדינה כיוצרת זיכרון - ניסיון מעקב אחר יצירת הזיכרון הקולקטיבי הישראלי
- הזיכרון הקולקטיבי הפלסטיני וסוכניו
- היסטוריה שבעל-פה ו-1948
- היווצרות בעיית הפליטים
- תביעת/זכות השיבה

חומר חובה לקריאה:

1. אלחנן אורן, "מלחמת העצמאות: מטרות, שלבים, מערכות ותוצאות", בתוך אלון קדיש (עורך), מלחמת העצמאות תש"ח-תש"ט: דיון מחודש (תל-אביב, הוצאת משרד הביטחון, 2004), עמ' 33-76.

2. אברהם סלע, "הערבים הפלסטינים במלחמת 1948", בתוך מ. מעוז וב"ז קדר (עורכים), התנועה הלאומית הפלסטינית: מעימות להשלמה? (ת"א, 1997), עמ' 115-192.

3. Honaida Ghanem, "Al-Nakba", *Jadal*, 3 (2009), pp. 41-49.

אבנרי, אורי. בשדות פלשת, 1948 (תל אביב: הקיבוץ המאוחד, 1998).
אילון, אברהם. חטיבת גבעתי במלחמת הקוממיות (תל אביב: מערכות, תשי"ט).
גלבר, יואב. קוממיות ונכבה: ישראל, הפלסטינים ומדינות ערב 1948 (תל אביב: דביר, 2004).
דרור, צביקה. הראל: חטיבת פלמ"ח-הראל במערכה על ירושלים, תש"ח (ת"א: הקבה"מ, 2005).
חשביה, אריה. עד הלום! סיפורו של גדוד 53 מחטיבת "גבעתי" תש"ח (ת"א, מערכות, 2005).
לורך, נתנאל. קורות מלחמת העצמאות (תל אביב: מסדה, 1966).
מוריס, בני. 1948: תולדות המלחמה הערבית-הישראלית הראשונה (תל אביב: עם עובד, 2010).
מוריס, בני. לידתה של בעיית הפליטים הפלסטינים (תל אביב, עם עובד, 1991).
מילשטיין, אורי. תולדות מלחמת העצמאות (תל אביב: זמורה-ביתן, כרכים א-ד', תשמ"ט-תשנ"ב).
צה"ל, ענף היסטוריה. תולדות מלחמת הקוממיות (תל אביב, מערכות, 1959).
ס. יזהר, "חרבת חזעה", בתוך: ארבעה סיפורים (תל אביב, הקיבוץ המאוחד, תשל"א), ע"ע 43-111.
קארש, אפרים. פיברוק ההיסטוריה הישראלית: "ההיסטוריונים החדשים", (ת"א: מסדה, 1999).
קדיש, אלון (עורך). מלחמת העצמאות תש"ח-תש"ט: דיון מחודש (ת"א: משרד הביטחון, 2004).
קניוק יורם, תש"ח (תל אביב: ידיעות אחרונות, 2010).

הסמך, הסמך, הסמך. הסמך הסמך הסמך הסמך-הסמך: הסמך הסמך הסמך (1995).
הסמך הסמך. הסמך: הסמך הסמך הסמך הסמך הסמך (1956-1960), 1-6).

הסמך, הסמך. הסמך הסמך הסמך הסמך (1999).
הסמך, הסמך. הסמך הסמך הסמך הסמך הסמך (1999).
הסמך, הסמך. הסמך הסמך הסמך הסמך (1999).
Cohen, Michael Joseph, *Palestine and the Great Powers, 1945-1948* (Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1982).

Karsh, Efraim, *The Arab-Israeli Conflict: the Palestine War 1948* (Oxford: Osprey 2002).

Khalaf, Issa, *Politics in Palestine: Arab Factionalism and Social Disintegration, 1939-1948* (Albany: SUNY Press, 1991).

Lorch, Nathanel, *The Edge of the Sword : Israel's War of Independence, 1947-1949* (Jerusalem: Massada Press, 1961).

Masalha, Nur. *Expulsion of the Palestinians: The Concept of "Transfer" in Zionist Political Thought, 1882-1948* (Washington D.C.: Institute for Palestine Studies, 1992).

Milstein, Uri. History of the War of Independence (Lanham: University Press of America, 1996-1998.

Pappe, Ilan. Ethnic Cleansing in Palestine (Oxford: Oneworld, 2006).

Rogan Eugene and Avi Shlaim (eds.), Rewriting the History of 1948 (Cambridge: Cambridge University Press, 2001).

אבנרי, אורי. בשדות פלשת, 1948 (תל אביב: הקיבוץ המאוחד, 1998).
אילון, אברהם. חטיבת גבעתי במלחמת הקוממיות (תל אביב: מערכות, תשי"ט).
גלבר, יואב. קוממיות ונכבה: ישראל, הפלסטינים ומדינות ערב 1948 (תל אביב: דביר, 2004).
דרור, צביקה. הראל: חטיבת פלמ"ח-הראל במערכה על ירושלים, תש"ח (ת"א: הקבה"מ, 2005)
חשביה, אריה. עד הלום! סיפורו של גדוד 53 מחטיבת "גבעתי" תש"ח (ת"א, מערכות, 2005).
לורך, נתנאל. קורות מלחמת העצמאות (תל אביב: מסדה, 1966).
מוריס, בני. 1948: תולדות המלחמה הערבית-הישראלית הראשונה (תל אביב: עם עובד, 2010).
מוריס, בני. לידתה של בעיית הפליטים הפלסטינים (תל אביב, עם עובד, 1991).
מילשטיין, אורי. תולדות מלחמת העצמאות (תל אביב: זמורה-ביתן, כרכים א-ד', תשמ"ט-תשנ"ב)
צה"ל, ענף היסטוריה. תולדות מלחמת הקוממיות (תל אביב, מערכות, 1959).
ס. יזהר, "חרבת חזעה", בתוך: ארבעה סיפורים (תל אביב, הקיבוץ המאוחד, תשל"א), ע"ע 43-111.
קארש, אפרים. פיברוק ההיסטוריה הישראלית: "ההיסטוריונים החדשים", (ת"א: מסדה, 1999).
קדיש, אלון (עורך). מלחמת העצמאות תש"ח-תש"ט: דיון מחודש (ת"א: משרד הביטחון, 2004).
קניוק יורם, תש"ח (תל אביב: ידיעות אחרונות, 2010).

(1995 年) 年 月 日 : 年 月 日 年 月 日 . 年 月 日 , 年 月 日 , 1956-1960 : 年 月 日) 年 月 日 年 月 日 年 月 日 : 年 月 日 . 年 月 日 年 月 日 1-6).

(1999, 1999) 1999 1999 1999 1999 .1999 ,1999 .(1999 ,1999 :1999) 1999 1999 1999 1999 .1999 1999 ,1999 (1999 1999 1999 1999) 1999 1999 :1999 1999 ,1999 ,1999 Cohen, Michael Joseph, *Palestine and the Great Powers, 1945-1948* (Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1982).

Karsh, Efraim, The Arab-Israeli Conflict: the Palestine War 1948 (Oxford: Osprey 2002).

Khalaf, Issa, Politics in Palestine: Arab Factionalism and Social Disintegration, 1939-1948 (Albany: SUNY Press, 1991).

Lorch, Nathanel, The Edge of the Sword : Israel's War of Independence, 1947-1949 (Jerusalem: Massada Press, 1961).

Masalha, Nur. Expulsion of the Palestinians: The Concept of "Transfer" in Zionist Political Thought, 1882-1948 (Washington D.C.: Institute for Palestine Studies, 1992).

Milstein, Uri. *History of the War of Independence* (Lanham: University Press of America, 1996-1998).

Pappe, Ilan. *Ethnic Cleansing in Palestine* (Oxford: Oneworld, 2006).

Rogan Eugene and Avi Shlaim (eds.), *Rewriting the History of 1948* (Cambridge: Cambridge University Press, 2001).
יחסי הכוחות בתש"ח

אלון קדיש וב"ז קדר, מעטים מול רבים? עיונים ביחסי הכוחות הכמותיים בקרבות יהודה המקבי ובמלחמת העצמאות (ירושלים: מגנס, 2008) [משאב אלקטרוני דרך קטלוג הספרייה].

ר' גם דוחות ערביים בתוך אוסף המסמכים שפרסם וליד ח'אלדי

Walid Khalidi, "Selected Documents on the 1948 Palestine War", *Journal of Palestine Studies*, 27:3 (Spring, 1998), pp. 60-105.

מרדכי בר-און, "זכרונות תש"ח: זיכרון אישי, זיכרון קולקטיבי וחקר 'מה שהיה באמת'", בתוך ספרו גבולות עשנים, עיונים בתולדות מדינת ישראל 1967-1948 (ירושלים: יב"צ, 2001), עמ' 108-128.

אילן פפה, "מדע ועלילה בשירות הלאומיות: היסטוריוגרפיה וקולנוע בסכסוך הישראלי-ערבי", בתוך: נורית גרץ, אורלי לובין וג'אד נאמן (עורכים), מבטים פיקטיביים על קולנוע ישראלי (תל אביב: האוניברסיטה הפתוחה, 1995), 92-119.

סילוף מקורות היסטוריים?

בני מוריס, "מבט חדש על מסמכים ציוניים מרכזיים", בתוך ספרו תיקון טעות: יהודים וערבים בארץ ישראל 1956-1936 (תל אביב: עם עובד, 2000), עמ' 104-140.

אפרים קארש, "סילוף מתוך פיכחון? סילוף מתוך עיוורון? בני מוריס על סוגיית ה"טרנספר", אלפיים, מס' 13, (1990), עמ' 212-232.
חטיבה III - שיח (ים) ערבי (ם) על המלחמה - זיכרון והיסטוריה

Avraham Sela, "Arab Historiography of the 1948 War: The Quest for Legitimacy," in: Silberstein, Laurence J. (ed.), *New Perspectives on Israeli History* (New York: New York University Press, 1991), pp. 124-154.

הזיכרון הקולקטיבי הפלסטיני וסוכניו

Mamdouh Nofal and others, "Reflections on Al-Nakbah", *Journal of Palestine Studies*, 28:1 (1998), pp. 5-35. [JSTOR]

Walid Khalidi, *All That Remains: The Palestinian Villages Occupied and Depopulated by Israel in 1948* (Washington D.C.: Institute for Palestine Studies, 1992).

Ahmad Sa'di, "Catastrophe, Memory and Identity: Al-Nakbah as a Component of Palestinian Identity", *Israel Studies*, 7:2 (), 175-198.

היסטוריה שבעל-פה ו-1948

Sherna Berger Gluck, "Oral History and al-Nakba", *The Oral History Review* 2008, Vol. 35, No. 1, pp. 68-80

אפרת בן זאב, "הכפר הפלסטיני אג'זם ב-1948: מבט היסטורי-אנתרופולוגי", המזרח החדש, מ"ג (תשס"ב), עמ' 65-82.

היכרות עם פרוייקט הוידאו של REMEMBERED PALESTINE

זכרונות איש(ים)

Fawzi Al-Qawaqji, "Memoirs, 1948," *Journal of Palestine Studies*, 1:4 (1972); and 2:1 (1973).

Gamal Abdul Nasser, "Memoirs of the first Palestine War," *Journal of Palestine Studies*, 2:2, 1972.

Jawad Botmeh, "Civil Resistance in Palestine: The village of Battir in 1948", (MA thesis, Coventry University September 2006).

חטיבה IV - שלבים, אירועים וסוגיות

הצעת החלוקה - עמדות יהודים וערבים

נוסח ההמלצה של ועדת האו"ם וחומר רקע ממקורות יהודים, ערבים ובינלאומיים - ר' רות גביזון, ששים שנה להחלטת כ"ט בנובמבר 1947 (ירושלים: מרכז מציל"ה, תשס"ט). החומר נמצא גם ברשת (ר' קישור בהיילרן).

ובנוסף:

Jamal al-Husseini, "Palestine Partition Denounced", *Vital Speeches of the Day*, 10/15/47, Vol. 14:1, pp. 2-9.

Abba Hillel Silver, "Palestine Partition Acceptable", *Vital Speeches of the Day*, 10/15/47, Vol. 14:1, pp. 10-15.

Walid Khalidi, "Revisiting the UNGA Partition Resolution", *Journal of Palestine Studies*, Vol. 27, No. 1 (Autumn, 1997), pp. 5-21

פרוץ הקרבות והמלחמה הבין-קהילתית: קריאת מקורות ארכיוניים ומשניים

קריאת דו"ח הנציב העליון, דיון בעניין 'שם'.

בני מוריס, 1948: תולדות המלחמה הערבית-הישראלית הראשונה (תל אביב: עם עובד, 2010), פרק שלישי.

נמרוד הגלעד, "המושבה רחובות במלחמת העצמאות" (ירושלים: האוניברסיטה העברית, עבודת גמר

לתואר שני), 2002.

שמריהו בן פזי, "לא על הלחם לבדו": משק הדגנים במלחמה הבין-קהילתית", בתוך מרדכי בר-און ומאיר חזן (עורכים), אזרחים במלחמה: קובץ מחקרים על החברה האזרחית במלחמת העצמאות (ירושלים: יד יצחק בן צבי, עם המכון לחקר הציונות באוני' ת"א והעמותה לחקר כח המגן על שם גלילי), 430-409.

איתמר רדאי, "קריסתו ועקירתו של מעמד הביניים הבורגני הערבי-פלסטיני ב-1948: שכונת קטמון - מקרה מבחן", בתוך מרדכי בר-און ומאיר חזן (עורכים) עם במלחמה: קובץ מחקרים על החברה האזרחית במלחמת העצמאות (ירושלים: יב"צ, תשס"ז), 372-339.

מעשי טבח ופשעי מלחמה

Saleh Abdel Jawad, "Zionist Massacres: the Creation of the Palestinian Refugee Problem in the 1948 War", in Eyal Benvenisti, Chaim Gans and Sari Hanafi (eds.), *Israel and the Palestinian Refugees* (Berlin: Springer; Max Plant Institut, 2007), pp. 59-127.

מוריס, 1948, פרק 4

יוחנן בן יעקב, גוש עציון: חמישים שנות מאבק ויצירה (גוש עציון: יד שפירא, 1983), עמ' 313-273.

דיר יאסין - טבח, הרג או מסע הכפשה?

יצחק לוי (לויצה), תשעה קבין (מערכות, 1986), 345-340.

מאיר אביזוהר, מוריה בירושלים בתש"ח (ת"א: מחברות לספרות, 2002). [בהיילרן]

אורי מילשטין, עלילת דם בדיר יאסין (ת"א: המדרשה הלאומית, 2007).

Benny Morris, "The Historiography of Deir Yassin", *Journal of Israeli History*, 24:1, (2005), 79-107

תכנית ד' - התכנית והמחלוקת

Walid Khalidi, "Plan Dalet: Master Plan for the Conquest of Palestine", *Journal of Palestine Studies*, (Fall 1988), 18:1, pp. 4-70.

Ilan Pappé, "The 1948 Ethnic Cleansing of Palestine", *Journal of Palestine Studies* (Autumn 2006), 36:1, pp. 6-20.

Ilan Pappé, *Ethnic Cleansing in Palestine* (Oxford: Oneworld, 2006).

כיבוש הערים: השוואת הגרסאות בעניין חיפה

Efraim Karsh, "Nakbat Haifa: Collapse and Dispersion of a Major Palestinian Community", *Middle Eastern Studies*, 37:4 (2001), pp. 25-70.

Walid Khalidi, "The Fall of Haifa Revisited", *Journal of Palestine Studies*, 37:3 (spring 2008), 30-58.

תמיר גורן, "מדוע עזבו התושבים הערבים את חיפה: עיון בסוגיה חצויה", קתדרה, (80), 1996, עמ' 208-175.

נפילת לוד – הגרסאות

Benny Morris, "Operation Dani and the Palestinian Exodus from Lydda and Ramle in 1948", *Middle East Journal*, 40:1 (1986), pp. 82-109.

Alon Kadish and Avraham Sela, "Myths and Historiography of the 1948 Palestine War Revisited: The Case of Lydda", *Middle East Journal*, 59:4 (2005), pp. 617-634.

אלון קדיש, אברהם סלע וארנון גולן, כיבוש לוד, יולי 1948 (תל אביב: משהב"ט, 2000).

Spiro Munayyer, "The Fall of Lydda", *JPS*, 27:4 (1998), 80-98.

ולהשוואה עם עיר אחרת שנכבשה באותה שבוע ר' מוסטפה עבאסי, "כיבוש נצרת: העיר הערבית ששרדה את המלחמה", עיונים בתולדות ישראל, 20 (2010), 121-101..

מעורבות מדינות ערב:

אברהם סלע, "צבא ההצלה בגליל במלחמת 1948 מתוך: אלון קדיש (עורך), מלחמת העצמאות תש"ח-תש"ט, עמ' 282-234.

יואב גלבר, "פלישת צבאות ערב ב-15 במאי 1948", עיונים בתקומת ישראל, 3 (1993) 74-23.

עבדאללה ו"הקנוניה"

Avi Shlaim, *The Politics of Partition, 1921-1951: King Abdullah, the Zionists, and Palestine* (Oxford: Oxford University Press, 1998).

Efraim Karsh, "Historical Fictions", *Middle East Quarterly*, September 1996
<http://www.meforum.org/93/historical-fictions>

הוויכוח על "הקנוניה" בשלושה גליונות עוקבים של "מערכות": אלחנן אורן, מרדכי גזית ודן שיפטן, מערכות, גליונות 314-311 (1989-1988).

האז"ם ומשטר ההפוגות

Joseph Heller, "Bernadotte's Mission to Palestine (1948)", *Middle Eastern Studies*, 20:4, (Oct., 1984), pp. 224-232.

מיעוטים וסייענים במלחמה

Laila Parsons, "The Palestinian Druze in the 1947-1949 Arab-Israeli War", *Israel Studies*, 2:1 (1997), 72-93.

הלל כהן, צבא הצללים: משת"פים פלסטינים בשירות הציונות (ירושלים, 2004), עמ' 239-276

שיחות שביתת הנשק וניסיונות פיוס
Neil Caplan, "A Tale of Two Cities: The Rhodes and Lausanne Conferences, 1949",
Journal of Palestine Studies, Vol. 21, No. 3. (Spring, 1992), pp. 5-34.

אילן פפה, "ועידת לוזאן וניצנים ראשונים למחלוקת על מדיניות החוץ הישראלית", עיונים בתקומת
ישראל, 1 (1991), עמ' 241-261.

תביעת/זכות השיבה

Robbie Sabel, "The Palestinian Refugees, International Law, and the Peace
Process", *Refuge*, 21 (1994), pp. 51-61.

Kathleen Lawand, "Right to Return of Palestinians in International Law."
International Journal of Refugee Law (1996), 532-568.

Seidman, "Do Palestinians have the Right of Return to Israel?" *Virginia Journal of
International Law*, 44:3 (2003-2004), pp. 829-878.

Gail J. Boling, "Palestinian Refugees and the Right of Return: An International Law
Analysis", Bethlehem: BADIL - Information & Discussion Brief Issue No. 8, January
2001

חומר לקריאה נוספת:

חומר נוסף יועלה למודל על פי צורך

הערכת הקורס - הרכב הציון הסופי :

מבחן מסכם בכתב/בחינה בעל פה 0 %

הרצאה 10 %

השתתפות 10 %

הגשת עבודה 0 %

הגשת תרגילים 50 %

הגשת דו"חות 0 %

פרויקט מחקר 0 %

בחנים 30 %

אחר 0 %

מידע נוסף / הערות:

חובות הקורס וחישוב הציון הסופי:

- השתתפות פעילה - 10%. יש לקרוא החומר לקראת כל שיעור ולהביא את חומר הקריאה לכיתה.
- מבחן בקיאות במחצית הראשונה של סמסטר א - 30% מהציון.
- הרצאה בכיתה - 10%. תלוי במספר המשתתפים. הכוונה לאפשר לכל סטודנט להציג בכיתה. במידה ולא ייערך חישוב יחסי ללא מרכיב זה.
- הגשת שני תרגילי חובה במהלך השנה. 25% כל אחד מהתרגילים

עבודה סמינריונית - ציון נפרד.

על כל סטודנט מוטלת האחריות לפנות אלי לתיאום שיחה אודות הנושא שיציג בכיתה וכן נושא עבודת הסמינר.

הגשת העבודה הסמינריונית תהיה על פי המועד שנקבע בשנתון (בד"כ - חודש אחד מסיום הלימודים). על כל שבוע איחור יורדו 5 נקודות מציון העבודה.